

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 336 sahifa,
6-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Fizika ta'limida integratsiyalashgan yondashuv: mazmuni va ahamiyati.....	10
Doniyorova Iroda Baxtiyor qizi	
Zamonaviy boshlang'ich ta'lim: milliy dastur, kompetensiya va xorijiy tajriba integratsiyasi.....	14
Omonova Nilufar Parda qizi	
The Role of Environmental Project-Based Learning in Developing EFL Learners' Productive Skills.....	19
Xujanova Shaxina Abdullayevna	
Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan ta'limning pedagogik aspektlari	24
Eshpo'latova Elnora Yo'ldoshovna	
Talabalarda stressga barqarorlikning nazariy va amaliy tahlili.....	29
Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Maxmudova Shahzoda Maksudovna	
Malakaviy o'quv amaliyoti jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda didaktik ta'minotning ahamiyati.....	32
Ramozonova Bahroy Sadriddinovna	
Oliy ta'limda raqamli pedagogikaning institutsionlashuvi: boshqaruv, siyosat va raqamli transformatsiya strategiyalari.....	36
Nuraliyeva Dilshoda Yo'ichiboy qizi	
Aholini jismoniy sog'lomlashtirishda sog'lomlashtiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi.....	41
V. Sh. Raximov	
O'spirinlik davrida motiv va motivatsion sohalarning kasb tanlashdagi o'rni	46
Rayimqulova S., Pulatova R., Do'smatova S., Matyakubova Shohista Odamboy qizi	
Tarbiyachi shaxsining shakllanishida psixologik determinantlarning roli	51
Vasila Yusupova	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarini ijodiy qobiliyatini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish	55
B. X. Sharopov	
Raqamli axborot makonida gumanistik g'oyalarni integratsiyalashning nazariy konsepsiyasi	59
Isanov Najotbek Ilmamat o'g'li	
Fanlararo integratsiya asosida o'quvchilarda iqtisodiy bilimlarni rivojlantirish imkoniyatlari.....	63
J. M. Fayzullayev, Ortiqova E'zoza Olimjon qizi	
Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari	67
Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li	
Xalqaro ta'lim dasturlari asosida kasbiy ta'lim muassasalarida metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi.....	70
S. A. Qarshiboyev	
Ijtimoiy media kontentlari orqali talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning nazariy asoslari.....	74
Suyunov Rustam Sadriddinovich	
Ko'p tilli muhitda ingliz tilini o'rganishning lingvistik xususiyatlari	78
Teshaboyeva Mohichexra Sohibjon qizi	
Axborotlashgan jamiyat sharoitida bo'lajak pedagoglarning mediakompetentligini rivojlantirish zarurati.....	81
Umarov Azizbek Vaxobovich	
O'quvchilarda badiiy matn leksikasini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar: muammo va yechim.....	85
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini ma'naviy tarbiyalashda Ahmad al-Farg'oniy asarlarini kompyuter imitatsion modellari asosida o'qitish metodikasi.....	89
S. S. Qulmurodova	
Enhancement of Periodontal Disease Management Strategies in Individuals With Chronic Hepatitis C Following Attainment of a Sustained Virological Response.....	92
Makhmudova Ugiloy Bakhtiyorovna	

Epithelial-Mesenchymal Transition's Possible Role in the Pathogenesis of Periodontitis (Literature Review).....	95
Burkhonova Zараfruz Kobilovna	
Gamifikatsiya asosida bo'lajak oligofrenopedagoglarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiyalari mexanizmini tatbiq etish	102
Bozorboyev Javlon	
Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omillari.....	106
Jamilova Dilsuza To'lqin qizi	
Elektrir va magnit maydonida yorug'likning ikkilamchi sinishi.....	110
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Alimardonov Husan Yorqin o'g'li, Ismatullayev Sayfiddin Panji o'g'li	
Lazer texnologiyalarining zamonaviy qo'llanilishi	114
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Muminova Sevinch Kamoliddin qizi, Begnayeve Dilbar Bobonazar qizi	
Fotometrik kattaliklar	117
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Mamatqulova Zebo Komiljon qizi, Xolmaxmatova Sevara Sirojiddin qizi	
Qutublangan yorug'lik manbalari	121
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Turdimurodova Kumushbibi, Normuminova Madina	
Tabiatdagi optik hodisalar	125
Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Qudratova Sevinch Otabek qizi, Ulasheva Ruxshona Rustam qizi	
Rus tilini o'qitishda kompetensiyaga asoslangan innovatsion yondashuvlardan foydalanish	129
Erkinova Nozima Utkir qizi	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasini tadqiq etishning ilmiy-metodologik tahlili	133
Ikmatullayev G'. Z.	
Raqamli ta'lim platformalarida matematika o'qitishda sun'iy intellekt yordamida baholash tizimini takomillashtirish	136
Mirzayeva Shahlo Abduraxmanovna, Akbarov Ulug'bek, Abdivaliyeva Umida	
Linguistic and Pedagogical Foundations of Teaching English as a Foreign Language in The Uzbek Context.....	140
Shokirova Mushtariy	
Sun'iy intellektning ta'lim jarayonidagi transformatsion roli	144
Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li	
Enhancing Collaborative Learning and Peer Feedback in EFL Classrooms Through Padlet: a Digital Approach to Group Work and Assessment.....	148
Veronica Khatamova	
Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning rasmlar asosida aqliy faoliyatini rivojlantirishning vizual-didaktik texnologiyalarini takomillashtirish.....	152
Meliqo'ziyev Abduraxmonjon Qahramonjon o'g'li	
Emotsional intellekt – hr menejerlarning qaror qabul qilish kompetensiyasining determinanti sifatida	157
Abdukarimov Muhammadjon Muratovich	
O'g'il bolalarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning tizimli-pedagogik modeli: nazariya, metodologiya va amaliyot	162
Islamova Fotima Shamsiddinovna	
Barkamol yosh avlod fazilatlarini shakllantirishda milliy innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni.....	170
Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna	
Development of Prevention of Professional-Pedagogical Deformation on the Basis of Health-Saving Technologies in Higher Educational Institutions.....	174
Saidova Parvina Mirzo kizi	
O'zbek xalq pedagogikasi mazmuni asosida talabalarni oilaviy hayotga tayyorlashning ilmiy nazariy asoslari	178
Rahmonqulova Guliza Faxriddin qizi	

Bolalarning maktabgacha yosh davrida emotsional rivojlanishiga oid nazariy qarashlar tavsifi.....	182
<i>Abduraxmonova Gulmira Arapjon qizi, Yuldasheva Umida Maxmudovna</i>	
Alohida ehtiyojli bolalar uy ta'limini tashkil etishning korreksion pedagogik tizimining tarkibiy komponentlari.....	186
<i>Jo'raxo'jayev Muhammadazizxo'ja Xalilxo'ja o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimedia vositalarining ahamiyati.....	190
<i>Umida Marasulova</i>	
Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral.....	193
<i>Mirzayeva Shahlo, Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Javliyeva Dilnura</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar adabiyoti kerakmi?!.....	196
<i>Dilfuza Shadiyeva</i>	
Experimental Study on the Psycho-Pedagogical Effectiveness of Mall-Based Multimodal Learning in Developing Pluricultural Competence	200
<i>Azimova Sevara Muzaffar qizi</i>	
Simulyatsion o'quv muhitida fizika o'qituvchilarining o'z-o'zini boshqarish va refleksiv kompetentligini oshirish	205
<i>Muradov Ilxomjon Abduxamid o'g'li</i>	
Ta'lim menejmentida strategik boshqaruv tushunchasining evolyutsiyasi.....	209
<i>Raximjonov Jamshid Rafiqjon o'g'li</i>	
Raqamli kompetentlik tushunchasining ilmiy-nazariy talqini va xorijiy hamda mahalliy tadqiqotlar tahlili	214
<i>Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatlar samaradorligini oshirishda pedagogik multimedia vositalaridan foydalanish usullari.....	218
<i>Abdreimova Maftuna O'ktam qizi</i>	
Boshlang'ich sinf texnologiya darsliklarining tuzilishi hamda o'quvchilar yoshiga muvofiqligi.....	223
<i>Bobolov Nuriddin Tojiyevich</i>	
Oliy ta'limda pedagoglarning boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalar	228
<i>Isabekov Bahodir Isabek o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tolerantlik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik masalalari .	233
<i>Boydavletova Sohiba Abduganiyevna</i>	
Aksiologik yondashuv asosida tarbiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish.....	239
<i>G'aybullayev Bobur Nomonjon o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati.....	243
<i>Toshpo'latova Muxlisa G'olib qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv kompetentligini rivojlantirishning mazmuni va ilmiy-nazariy pedagogik asoslari.....	248
<i>Mamatqulova Saboxat Abduraxmonovna</i>	
Maktabgacha ta'limda monitoring va baholash tizimini takomillashtirish.....	253
<i>Amanova Durdona Kaxramonovna</i>	
O'zbekiston yoshlarining ma'naviy va estetik tarbiyasida tasviriy san'at va zamonaviy pedagogik texnologiyalar.....	257
<i>Esanova Hulkar Abdurayim qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida eksperimental-tajriba faoliyatini tashkil etish	261
<i>Gafurova Dilnoza Saloxiddinovna</i>	
Ommaviy axborot vositalarining jamiyatdagi xavfsizlik hissiga ta'sirining nazariy va amaliy tahlili	266
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Qoldiboyeva Xayriniso Eldarovna</i>	
Milliy o'yinlarni o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari.....	269
<i>Ismatov Po'latjon Abdumannobovich</i>	
Ta'lim sifatini boshqarish jarayonida kvalimetrik parametrlarini takomillashtirishda xorijiy tajribalarning ahamiyati	273
<i>Karimova Maxbubaxon Mukimjonovna</i>	

Innovatsion ta'lim sharoitida bolalar adabiyotini o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli.....	278
<i>Mirzayeva Nigora Bozorovna</i>	
Matematika o'qitishda milliy qadriyatlarni aks ettirish	282
<i>Mirzayeva Shahlo, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi, Muxtorova Sevinch Asad qizi, Xolboyeva Mushtariy Zayniddin qizi</i>	
Ingliz tilida fe'l frazeoformalarining morfologik tuzilishiga xos umumiy xususiyatlar.....	285
<i>Jo'rayeva Nargiza Shavkatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini o'stirishda interaktiv metodlarning ahamiyati.....	289
<i>Ramazonova Munisa Hoshim qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining lug'at boyligini oshirishda intellektual o'yinlar va interfaol usullardan foydalanish.....	294
<i>Raxmonova Gulrux Ubaydullayevna, Ibragimova Dildora Turabovna</i>	
Maktabgacha ta'limda pedagoglar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda uslubiy xizmat va hamkorlik mexanizmlarining samaradorligi.....	298
<i>S. A. Rahmonberdiyev</i>	
Yoshlarni destruktiv submadaniyatlar ta'siridan himoyalashning innovatsion pedagogik usullari	304
<i>Xasanova Marxabo Turayevna</i>	
Социально-психологические особенности домашнего насилия в условиях трансформации семьи и цифровизации общества	308
<i>Абдукадирова Лаура Юльбарсовна, Абдуллаева Азиза Комилжон кизи</i>	
Педагогические основы развития инновационной компетентности педагогов в системе дошкольного образования.....	315
<i>Гульнора Ахтямовна</i>	
Роль учебного процесса и творческой деятельности в сохранении психологического равновесия.....	320
<i>Коршубаева Рано Хазраткуловна</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlar (son, shakl, o'lcham, fazoviy munosabatlar)ning psixologik-pedagogik xususiyatlari va rivojlanish bosqichlari	325
<i>Bibizaynab Otaxo'jayeva</i>	
Ertaklarni rollarga bo'lib o'qish orqali o'quvchilarda boshqaruvchanlik qobiliyatini shakllantirish.....	328
<i>Sobirova Fotimaxon Baxodir qizi, Narkabilova Gulnoza Po'latovna</i>	
Jadid ayollari fenomenining tarixiy va intellektual mohiyati	332
<i>Ergashova Mehriniso Husniddin qizi</i>	

JADID AYOLLARI FENOMENINING TARIXIY VA INTELLEKTUAL MOHIYATI

Ergashova Mehriniso Husniddin qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti pedagogika yo'nalishi
1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Turkiston jadidchilik harakati doirasida shakllangan ayollar ma'rifatparvarligi fenomeni tarixiy-intellektual nuqtayi nazardan tadqiq etiladi. Xususan, Yevropa ta'limi olgan ilk o'zbek ayollaridan biri bo'lgan Xayriniso Majidxonovaning hayoti, ilmiy dunyoqarashi, ijtimoiy pozitsiyasi va qatag'on siyosati qurboniga aylanish jarayoni tahlil qilinadi. Tadqiqotda jadid ayollari faoliyatining gender modernizatsiyasi, milliy uyg'onish va ma'naviy transformatsiya jarayonlari bilan uzviy bog'liqligi ochib berilgan. Shuningdek, sovet totalitar tizimining ayol ziyolilar qatlamiga nisbatan repressiv siyosati tarixiy manbalar asosida yoritiladi. Tadqiqot natijalari jadid ayollari Turkiston modernizatsiyasining eng faol intellektual qatlamlaridan biri bo'lganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: jadid ayollari, Xayriniso Majidxonova, jadidchilik, gender modernizatsiyasi, qatag'on, milliy uyg'onish, ayollar ta'limi, Turkiston, intellektual tarix, ma'rifatparvarlik.

Abstract: This article examines the phenomenon of women's enlightenment formed within the Turkestan Jadid movement from a historical and intellectual perspective. In particular, it analyzes the life, scientific worldview, social position, and the process by which Khayriniso Majidkhanova - one of the first Uzbek women to receive a European education - became a victim of political repression. The study reveals the close connection between the activities of Jadid women and the processes of gender modernization, national awakening, and spiritual transformation. Furthermore, the repressive policy of the Soviet totalitarian regime toward female intellectuals is highlighted on the basis of historical sources. The findings demonstrate that Jadid women constituted one of the most active intellectual groups in the modernization of Turkestan.

Key words: Jadid women, Khayriniso Majidkhanova, Jadidism, gender modernization, repression, national awakening, women's education, Turkestan, intellectual history, enlightenment.

Аннотация: В данной статье с историко-интеллектуальной точки зрения исследуется феномен женского просветительства, сформировавшийся в рамках туркестанского джадидского движения. В частности, анализируются жизнь, научное мировоззрение, общественная позиция и процесс превращения в жертву репрессивной политики Хайринисо Маджидхановой - одной из первых узбекских женщин, получивших европейское образование. В исследовании раскрывается тесная связь деятельности женщин-джадидок с процессами гендерной модернизации, национального пробуждения и духовной трансформации. Также на основе исторических источников освещается репрессивная политика советской тоталитарной системы в отношении женской интеллигенции. Результаты исследования показывают, что женщины-джадидки являлись одним из наиболее активных интеллектуальных слоёв модернизации Туркестана.

Ключевые слова: женщины-джадидки, Хайринисо Маджидханова, джадидизм, гендерная модернизация, репрессии, национальное пробуждение, женское образование, Туркестан, интеллектуальная история, просветительство.

KIRISH

XX asr boshlarida Turkiston hududida yuzaga kelgan jadidchilik harakati Sharq musulmon jamiyatlaridagi modernizatsion jarayonlarning o'ziga xos ko'rinishlaridan biri sifatida tarix sahnasiga chiqdi. Ushbu harakatning asosiy maqsadi mustamlaka sharoitida qolayotgan jamiyatni ma'rifat, zamonaviy ilm-fan va milliy tafakkur orqali uyg'otishdan iborat edi. Jadidlar uchun taraqqiyotning bosh omili inson kapitali bo'lib, ayniqsa xotin-qizlarning savodxonligi jamiyatning kelajak istiqbolini belgilovchi muhim mezon sifatida qaraldi.

Turkistonning an'anaviy ijtimoiy tizimida ayol asosan oilaviy makon bilan cheklangan bo'lsa, jadidchilik harakati ushbu stereotipni o'zgartirishga urindi. Jadid ma'rifatchilari ayolni jamiyatning passiv elementi emas, balki millat kelajagini shakllantiruvchi ma'naviy va intellektual kuch sifatida talqin qildilar. Shu sababli qizlar maktablari tashkil etildi, ayollar savodxonligi targ'ib qilindi hamda xotin-qizlarning matbuot va ijtimoiy hayotdagi ishtiroki qo'llab-quvvatlandi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jadidchilik harakati va jadid ayollari faoliyatini o'rganishda B. Qosimovning "Milliy uyg'onish", N. Karimovning "Jadidchilik va ma'rifatparvarlik harakati tarixi", Q. Rajabovning jadidlar va qatag'on tarixiga oid tadqiqotlari muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu asarlarda jadidchilik milliy uyg'onish, ma'rifiy islohot va ijtimoiy modernizatsiya jarayoni sifatida talqin etilib, xotin-qizlar ta'limi masalasi jamiyat taraqqiyotining ajralmas tarkibiy qismi sifatida baholanadi.

Shuningdek, Fitratning "Oila yoki oilani boshqarish tartiblari", Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asarlarida ayol tarbiyasi, oila, ma'rifat va millat kelajagi o'rtasidagi uzviy bog'liqlik nazariy jihatdan asoslangan. Mazkur ilmiy va ma'rifiy manbalar Xayriniso Majidxonova faoliyatini jadid ayollarining gender modernizatsiyasi, Yevropa ta'limi va sovet qatag'oni sharoitidagi intellektual kurashi kontekstida tahlil qilishga imkon beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur jarayon ichida shakllangan jadid ayollari fenomeni Turkiston tarixidagi eng murakkab va kam o'rganilgan ijtimoiy qatlamlardan biridir. Ular ikki tomonlama qarshilik sharoitida faoliyat olib bordilar: bir tomondan diniy-mutaassib muhit bosimi, ikkinchi tomondan esa sovet totalitar tizimining repressiv siyosati mavjud edi. Natijada jadid ayollarining aksariyati tarixdan siqib chiqarildi, ularning nomlari uzoq yillar davomida tilga olinmadi. Ana shunday tarixiy shaxslardan biri Xayriniso Majidxonova hisoblanadi. U Yevropada tahsil olgan ilk o'zbek ayollaridan biri sifatida nafaqat ayollar ta'limi tarixida, balki Turkiston modernizatsiyasi tarixida ham muhim o'rin tutadi. Uning hayoti Sharq ayolining an'anaviy muhitdan zamonaviy ilm-fan makoniga chiqish yo'lini, shu bilan birga totalitar tizimning intellektual qatlamga nisbatan zo'ravon munosabatini aks ettiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jadid ayollari Turkiston ijtimoiy-madaniy hayotining modernizatsiyalashuvi jarayonida shakllangan yangi intellektual qatlam vakillari sifatida namoyon bo'ldilar. Ularning faoliyati nafaqat xotin-qizlar savodxonligini oshirish, balki jamiyat tafakkurini yangilash, milliy o'zlikni anglash va ijtimoiy taraqqiyot g'oyalarini shakllantirish bilan ham chambarchas bog'liq edi. Jadidchilik harakati ayollar uchun ilgari mavjud bo'lmagan imkoniyatlarni yuzaga chiqardi: dunyoviy ta'lim olish, jamoat hayotida faol qatnashish, matbuot va adabiyot orqali o'z fikrini erkin ifoda etish shular jumlasidandir. Shu tariqa jadid ayollari Sharq jamiyatidagi an'anaviy ayol modelidan modernistik-intellektual ayol timsoliga o'tish jarayonining muhim subyektiga aylandilar.

Jadidlar tomonidan tashkil etilgan yangi usul maktablari va ma'rifiy markazlar xotin-qizlarning ilm olishida muhim institutsional asos vazifasini bajardi. Ayniqsa, qizlar maktablarining ochilishi Turkiston ijtimoiy hayotida tub burilish yasadi. Jadid ayollari ushbu maktablarda o'qituvchi sifatida faoliyat yuritib, nafaqat bilim berish, balki yangi dunyoqarashni shakllantirish vazifasini ham bajardilar. Ular qiz bolalar ta'limini millat taraqqiyotining muhim omili sifatida talqin qilib, ayollarning ijtimoiy faolligini oshirishga intildilar.

"Kimki o'z xalqini sevsa va uning kelajagi buyuk bo'lishini istasa, o'z ayollarining ma'rifati va tarbiyasi haqida o'ylashi, ozodlik va mustaqillikni tiklashi kerak. Ularning aqli va qobiliyatlarini rivojlantirishga keng imkoniyatlar yaratishi kerak"^[5]. Mazkur fikr jadidchilik harakatida ayollar masalasi tor ma'nodagi oilaviy yoki maishiy muammo sifatida emas, balki millatning kelajagi, ijtimoiy taraqqiyoti va mustaqillik g'oyasi bilan bevosita bog'liq masala sifatida talqin etilganini ko'rsatadi. Unda ayol ma'rifati xalq istiqbolining muhim sharti sifatida baholanadi. Bu yondashuv jadidlarning jamiyatni yangilash dasturida xotin-qizlar ta'limi, ularning aqliy salohiyatini rivojlantirish va ijtimoiy faolligini oshirish markaziy o'rin tutganini asoslaydi. Ayniqsa, "xalq kelajagi" bilan "ayollar ma'rifati" o'rtasidagi bog'liqlikning ochiq ifodalanishi jadid ayollarining shakllanishini tasodifiy hodisa emas, balki modernizatsion tafakkurning zarur natijasi sifatida baholash imkonini beradi.

Natijada ayolning jamiyatdagi roli haqidagi qarashlar asta-sekin o'zgarib bordi. Jadid ayollari adabiyot va matbuot sohasida ham faol ishtirok etdilar. Ular maqola, hikoya, publitsistik chiqish va she'rlari orqali jamiyatdagi gender tengsizligi, ayollar savodsizligi, oilaviy munosabatlar va ijtimoiy adolatsizlik kabi muammolarni ko'tarib chiqdilar. Gazeta va jurnallardagi chiqishlari orqali xotin-qizlarning huquqiy va ma'naviy erkinligi masalalarini ilgari surdilar. Bu esa Turkiston matbuotida ayol masalasining alohida ijtimoiy fenomen sifatida shakllanishiga xizmat qildi. Jadid ayollarining publitsistik faoliyati ularning nafaqat ma'rifatchi, balki ijtimoiy tafakkur islohotchilari sifatidagi o'rnini ham ko'rsatadi.

Shuningdek, jadid ayollari teatr va madaniy-ma'rifiy tadbirlar orqali ham jamiyatga ta'sir ko'rsatdilar. Teatr sahnasida ayollar obrazini yangi talqinda namoyon qilish orqali ular xotin-qizlarning ijtimoiy hayotdagi mavqei, ruhiy kechinmalari va erkinlikka intilishlarini ifodalashga harakat qildilar. Bu esa jadid teatrining nafaqat estetik, balki ijtimoiy-ma'rifiy funksiyaga ega bo'lganini ko'rsatadi.

Jadid ayollari xayriya va jamoatchilik faoliyatida ham faol qatnashganlar. Ular yetim bolalar, kambag'al oilalar va ilm olish imkoniyatidan mahrum bo'lgan qizlarni qo'llab-quvvatlash orqali jamiyatda ijtimoiy birdamlik muhitini shakllantirishga intildilar. Shu jihatdan jadid ayollari faoliyati ma'rifat, ijtimoiy adolat va insonparvarlik tamoyillarining uyg'unlashgan shakli sifatida namoyon bo'ladi.

Markaziy Osiyo jadid ayollari orasida Xosiyatxon Bobojonova, Shamsiniso Abdurahmonova, Mehriniso Xonim kabi ma'rifatparvar ayollar alohida o'rin tutadi. Ular o'z davrida ayollar ta'limi, milliy madaniyat va ijtimoiy faollikni rivojlantirishga sezilarli hissa qo'shganlar. Ayniqsa, yangi usul maktablarida faoliyat olib borgan ayol pedagoglar Turkiston ta'lim tizimining modernizatsiyalashuvida muhim rol o'ynaganlar.

Tadqiqotchi G. Raximova jadid matbuotida xotin-qizlar ta'limi masalasi jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog'liq holda yoritilganini ta'kidlab, quyidagi fikrni ilgari suradi: "Jadidlar nazarida, ma'rifatli ayol ma'rifatli oila, ma'rifatli oila esa taraqqiy etgan jamiyatni vujudga keltiruvchi asosiy kuch hisoblangan"^[8,829]. Mazkur qarash jadidchilik mafkurasida ayol ma'rifati faqat oilaviy tarbiya doirasida emas, balki milliy taraqqiyot, ijtimoiy yangilanish va jamiyatning ma'naviy yuksalishi bilan bevosita bog'langanini ko'rsatadi. Chunki jadidlar ayolni kelajak avlod tarbiyachisi, oilaviy muhitni shakllantiruvchi hamda jamiyatning intellektual salohiyatini oshiruvchi muhim subyekt sifatida baholaganlar. Shu jihatdan xotin-qizlar ta'limi jadid matbuotida ikkinchi darajali masala sifatida emas, balki modernizatsion jarayonning asosiy shartlaridan biri sifatida talqin qilingan.

Biroq sovet totalitar tizimi shakllangach, jadidchilik harakati va uning vakillari qatag'on siyosatining asosiy nishoniga aylandi. Jadid ayollarining aksariyati "millatchilik", "xalq dushmani", "xorij ta'siridagi shaxs" kabi ayblovlar bilan ta'qib qilindi. Natijada Turkistonning eng faol ma'rifatparvar ayollar qatlamidan biri tarixiy jarayondan majburan siqib chiqarildi. Shunga qaramay, ularning ma'rifiy va intellektual merosi xalq xotirasida saqlanib qoldi hamda mustaqillik yillarida qayta tiklana boshladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda jadid ayollari faoliyati gender tarixshunosligi, milliy uyg'onish va ijtimoiy modernizatsiya jarayonlari kontekstida qayta tadqiq etilmoqda. Ularning ilm-fan, ta'lim, adabiyot va jamoatchilik hayotidagi xizmatlari zamonaviy jamiyat uchun muhim tarixiy tajriba sifatida baholanmoqda. Jadid ayollarining jasorati, ma'rifatga sadoqati va millat taraqqiyoti yo'lidagi fidoyiligi hozirgi avlod uchun ham ma'naviy va intellektual namuna bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. - Toshkent: O'qituvchi, 1992.
2. Fitrat A. Oila yoki oilani boshqarish tartiblari. - Toshkent: Ma'naviyat, 1998.
3. Karimov N. Jadidchilik va ma'rifatparvarlik harakati tarixi. - Toshkent: Universitet, 2001.
4. Qosimov B. Milliy uyg'onish: jasorat, ma'rifat, fidoyilik. - Toshkent: Ma'naviyat, 2002.
5. Khalid A. The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia. - Berkeley: University of California Press, 1998.
6. Rajabov Q. Jadidlar: g'oya va maqsadlar. - Toshkent: Fan, 2005.
7. Raximova G. A. Jadid matbuotida xotin-qizlar ijtimoiy masalalarining yoritilishi // Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar. A seriya. Ijtimoiy fanlar. - Qo'qon, 2026. - № 2. - DOI: <https://doi.org/10.70728/a.series.v08.i02.117>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.